

ARQUITECTE

«aquell qui sab quant noble cos és l'homa, / al hom dirà miracle de natura, / fi de la gran, divina, *arquitectura*, tal que sens par tot lo restant és broma» (JMBover, *BiEscrBal.* II, p. 6.1.3). Que *arquitecte* no era usual o conegut encara el 1575 es pot deduir del fet que OPou tradueix llavors el ll. *architectus* només per «mestre de traçar edificis» (p. 164). El que es troba algunes vegades ja per aqueixos segles és *architectors*: «*architectors* e maestres de fer obres» en el *Llibre de Collacions o Ajustaments* del S. xv, de la Bibl. Universitària (DAG.), també en el Prior de Perpinyà, Miquel Agustí (a. 1617), veg. *AlcM*; segons aquest ja es llegeix *architecto* en un doc. català de 1639. *Architecte* registrat primerament per Lacav. (1695). En el canvi de sentit de *arquitecte* i *arquitectura* i llur fixació semàntica en la construcció d'edificis influí segurament el sentiment de la gent coneixedora del llatí que el ll. *tectum* és 'sostre' i *tegere* 'cobrir un edifici', amb tot i que aquests, en realitat, són mots sense lligam etimològic amb τέκτων i τέκτω; Bast-Bass. (142) assenyalen l'ús d'un b. ll. *architecta* en un doc. de St. Benet de Bages, a. 972, com a neutre plural per a 'cobertes, sostres', degut a aquesta falsa interpretació.

DERIV.: *Arquitectura* [veg. supra i DTo., 1640], pres del ll. *architectura*; *arquitectural*. *Arquitectònic* [1803, Belv.; Febrer Cardona].

Arquitrau, arquitratat, V. travar Arquitricli, V. inclinar Arquitxons, V. arc +Arquiva 'dipòsit d'aigua potable en les naus' (DAG.), *V. algiva, ogiva* (ALJUB) *Arquivolta, V. volta Arra, V. arres Arrabassada, arrabassador, arrabassar, arrabasser, V. rabassa*

ARRACADA, també cast. ant. i dial. *arracada* i port. *arrecada*, mots d'origen àrab, provinents del més antic *alcarrada*, amb metàtesi de les consonants, forma que s'usava abans en portuguès i s'hi conserva dialectalment; aquest prové de l'hispano-àrab **al-qarrât* id. (àr. *qarrât*, plural *'aqarrât*). □ I.^a doc.: 1430.

«Dins una capsa de vori rodona hi ha dos parells de *arrequades*: lo parell major ha cascuna *arrechada* tres perles ---» en un inv. de 1430 de Torredembarra (DAG.); «los és permès que puxen portar orelleres o *arachades*, vullés d'or o d'ambra o de tot ensems, però que no puxen costar --- més de cinch florins d'or d'Aragó, entès emperò que no hi haje perles ne pedres», Bans de Barcelona c. 1440 (DBal.); «frontals de perles, *arracades*, collars --- e molts altres joyells», *Curial* I, 24; «COSES DE DONES: *arracades*: inauris; còfia ---», «valien les manilles que donà a Rabeca --- y la *arracada* de or, un ducat 21 sous», OPou, *ThPu.*, p. 150. Per més que també hi ha alguna variant local amb *re-*, analògica (*rekâdes* a Cardós i V. Ferrera, 1932-34, i *AlcM* dona *arē*- a Trepmp i Pradell), la grafia amb *arra-* és la de la majoria dels textos valencians i occidentals (també com a sinònim d'*orellals* en *Canyis*, ed. S. Guarner, p. 148), i té menys valor la de Pons i Massaveuu: «lo de la gran li regalà una tom-

baga, el de la mitjana uns tapinets de satí, y el de la petita unes *arrecades* ab pedres» (*Trescant*, p. I. S., 22). Alguna acc. figurada: *arrekâdos* 'esclafadors' a Llançà (1958); 'entretall en una columna de composició tipogràfica per a encabir-hi un gravat', que li reclamava Ed. Fontserè a Fabra, c. 1925.

En castellà havia estat mot clàssic (i allí ja es documenta des de princ. S. XIV): «sus cabellos, / rubios, largos, primos, bellos, / gargantas maravillosas, / *arracadas* de coral ---», escrivia el Marquès de Santillana en la *Serranilla* dedicada a les seves filles (MzPi., *Po. Ar. y P. Eur.*, p. 91); «llevaréys una joya luego—; luego le fueron dadas unas *arracadas* turquescas de fino oro y de grande obra, que valían 200 doblas», Pz. de Hita (*Gue. Ci. de Granada* I, 95); «un labrador --- darle un par de mulas --- y a su esposa, / unas *arracadas* de oro; / que con Angélica hermosa / esto escriben de Medoro», Lope de Vega (*Peribáñez* I, xv, p. 108), «más de uno he visto entrar / en la plaza a torear, / cargado de sus rejonas / --- / y andar, a la primer vuelta, / hecho *arracada* de cuerno», id. (*La Competencia en los Nobles*, Ac. N. IV, 277b), i altres encara que cito en el DCEC I, 274-5. Des del S. XVII aquest mot s'ha antiquat en castellà, substituït per *pendientes, zarcillos, pelendengues*, etc.; però s'hi manté en els dialectes, a l'Horta de Múrcia (Ramz. Xarrià), i sobretot en el Nord: lleon. *arracadas* «pendientes enormes usados por las antiguas maragatas» (Garrote), ast. *arraças* «los pendientes de plata de dos caídas que non usen más que les casaes» (Rato, Vigón), i manllevat pel basc biscaí (zona occidental: Arratia, Txorierrri i Orozko: Azkue; i *oillar-arrakada* 'papos de gallos', Supl. d'Azkue).

En portuguès *arrecadas* es manté fins avui, a la Beira Alta i altres regions almenys, i allí antigament es va usar la forma etimològica *alcarradas*, recollida pel gran diccionari de Bluteau (1715) i encara viva fins avui en el Minho: Leite de Vasconcelos, *Opúsc.* II, i, 95; Cornu, *G. Gr.* I, 9995.

Del català va passar com a manlleu a alguns dialectes del Sud d'Itàlia, en part en la forma diminutiva *arrecadeta*, des d'on, al llarg de l'Adriàtic degué propagar-se bastant cap al Nord, perquè va arribar fins a les Marques: Servigliano *râdechetta* «cornetto di corallo, pendente» (*ARom.* XIII, 264). Potser des d'allí es transmeté esporàdicament fins a un antic autor alemany, el poeta de princ. S. xv Oswald von Wolkenstein, que usà *rekaides* (Spitzer, *NphMgn.* 1920, p. 73; cf. Spitzer, *Mod. L. Notes* LXXI, 279).

En àrab 'arracada' és *qarrât*, amb plural *'aqarrât*, dels quals no és possible, ni del segon, que vingui fonèticament *alcarrades*, com voldria Dozy, *Gloss.*, 86; però hi ha altres formes que ens hi acosten més, com indicaren Steiger (*Contr.*), Eguílaz (133) i jo mateix, l. c.: Abencuzman usa com a plural *qarrârit*, en dicc. clàssics trobem també la v forma *taqarrat* 'portar arracades'. Hi ha doncs base suficient per postular en vulgar hispànic una variant **qarrât* al costat del *qarrârit* d'Abencuzman, sigui com a singular, sigui com a plural propi, del qual *qarrârit* seria el que en diuen un «plural